

WIEPRZ

żywa rzeka

Wybrane gatunki roślin

Spacerując wzdłuż rzeki Wieprz możemy natrafić na wiele interesujących roślin, tych rzadkich i tych nadal często występujących. Liczne gatunki, które uznajemy za pospolite, w skali kraju, z różnych powodów są coraz rzadziej spotykane. Poniżej pragniemy przedstawić kilka roślin, które możemy napotkać na terenach nadwieprzańskich.

Gatunkiem dekoracyjnym, występującym przy samym brzegu wód stojących lub wolno płynących jest **łączeń baldaszkowy** (*Butomus umbellatus*), z rodziny łączeniowatych. Uznawany jest za wskaźnik zamulenia i występuje na glebach zasobnych w składniki mineralne. Roślina ta osiąga wysokość do 1,5 m, jej kwiaty mają płatki różowe z ciemniejszymi żyłkami, liście są długie, równowąskie, zebrane u nasady w różyczkę, sztywne. Grube kłace zawiera dużo skrobi, bywało nawet jadane a z liści pleciono koszyki. Kwiaty osadzone są na długich szypułkach tworząc pozorny baldach, stąd nazwa (umbella z łac. – parasol).

łączeń baldaszkowy

W wodzie możemy zobaczyć półzanurzoną **okrężnicę bągienną** (*Hottonia palustris*), z rodziny pierwiosnkowatych. Występuje ona w wodach stojących, eutroficznych (żywnych). Jest to charakterystyczna roślina o biało-różowych kwiatach. Liście ma grzebieniaste, jakby poszarpane. Łodyga jest wznie-

Niedaleko brzegu możemy napotkać gatunek charakterystyczny dla bagiennego lasu olsowego – **porzeczkę czarną** (*Ribes nigrum*) z rodziny agrestowatych, częściowo chronioną. Jest to krzew wysokości 1-2 m, o bardzo specyficznym zapachu, wyczuwalnym szczególnie po roztarciu liści, kwiaty są obupłciowe zebrane w groniaste, zwieszające się kwiatostany. Owocem jest jagoda bogata w witaminę C. To z porzeczki czarnej wyhodowano odmiany uprawne. Głównymi zagrożeniami dla tego gatunku są: osuszanie oraz wykopywanie i zbiór do celów leczniczych. Nazwy „nigrum” i „czarna” wskazują na kolor owoców.

W podobnych miejscach możemy natrafić na częściowo chronioną **kalinę koralową** (*Viburnum opulus*), z rodziny przwierniowatych. Krzew ten osiąga rozmiary do 4 m. Liście tego gatunku przypominają liście klonu, kwiaty są białe, zebrane w płaski baldach. Środkowe są płodne, małe (do 0,5 cm), otoczone okazałymi (do 2,5 cm) kwiatami płonnymi, zapylana jest przez muchówki, owocem jest lśniący czerwony pestkowiec, lekko przezroczysty i uwaga – trujący! Nasiona roznoszone są przez ptaki, rozmnaża się także wegetatywnie. Występuje w miejscach częściowo ocienionych, żyznych w pobliżu rzek, na terenach zalewowych, czasem bagnistych, także na zboczach wąwozów. Zagrożeniem dla tego gatunku są wylesiania, regulacje cieków wodnych i osuszanie terenów wilgotnych.

Interesującym, łatwym do przeoczenia gatunkiem jest **gnieźnik leśny** (*Neottia nidus-avis*), z rodziny storczykowatych, chroniony. Występuje głównie w cienistych lasach bukowych, ale cza-

Wygładająca apetycznie, choć trująca kalina koralowa

Gnieźnik leśny

Piękną, „rzucającą się w oczy” rośliną jest chroniona **lilia złotogłów** (*Lilium martagon*), z rodziny liliowatych. Możemy na nią natrafić głównie w lasach liściastych i na zrębach. Jest to bylina mogąca osiągać rozmiary nawet do 150 cm, o dużych, zwisających kwiatach. Kwiaty te są różowo-purpurowe zazwyczaj nakrapiane ciemniejszymi plamkami, silnie pachnące. Najczęściej występuje kilka kwiatów na jednej roślinie. Pośrodku łodygi ma ona 1 okótek liści, reszta liści jest pojedyncza skrętoległa, rzadziej naprzeciwległa. Zapylana jest przez ćmy i motyle. Rozmnaża się generatywnie i wegetatywnie poprzez wytwarzanie nowych cebulek u nasady cebulki macierzystej. Słowo „martagon” (łac.) oznacza, że jest rośliną poświęconą Marsowi. Głównym zagrożeniem dla tego gatunku jest wykopywanie z miejsc naturalnego występowania do przydomowych ogródków.

Więcej informacji o walorach przyrodniczych i kulturowych doliny Wieprza znajdziesz na stronie:

www.wieprz.org.pl

Towarzystwo dla Natury i Człowieka
ul. Głęboka 8A, 20-612 Lublin, tel. 081 743 71 04
e-mail: oikos@eko.lublin.pl, www.ekolublin.pl

Opracowanie tekstu: Justyna Choroś
DTP: Marcin Wachowicz

Projekt realizowany jest dzięki finansowaniu Unii Europejskiej
Za treść zamieszczoną w publikacji odpowiada Towarzystwo dla Natury i Człowieka.
Wyrażone poglądy nie odzwierciedlają oficjalnego stanowiska Unii Europejskiej.

Okrężnica bagienna

siona, wysokości do 60 cm, po przekwitnięciu zgina się a nasiona dojrzewają pod wodą. Dojrzewający owoc odpada i pływa swobodnie, po czym jego ścianki gniją uwalniając nasiono, które opada na dno. Wiosną rozwijające się siewki wypływają na powierzchnię. Wegetatywnie rozmnaża się pączkami, które zakładają się na bocznych pędach, po czym odrywają się i zimują w mule. Gdy ma dogodne warunki często rośnie w zwartych skupieniach. Po obniżeniu poziomu wody tworzy formy lądowe o krótszych łodygach i masywniejszych liściach.

Kolejną rośliną miejsc zacisznych i płytkich jest **osoka aloesowata** (*Stratiotes aloides*), z rodziny żabiściekowatych. Preferuje eutroficzne wody stojące np. starorzecza, z dnem pokrytym grubą warstwą osadów organicznych – może wtedy rosnać w zwartych skupieniach, niekiedy w głębszych miejscach tworzy łany okresowo podwodne. Jest to bylina zakorzeniona w podłożu, mająca krótkie kłaczce. Liście są sztywne trójkanciaste, z wyraźnymi kolcami na brzegach – stąd nazwa.

Osoka aloesowata

Kwiaty są białe, trzypłatkowe. Nazwa łacińska gatunku „stratiotes” oznacza (gr.) żołnierza i także nawiązuje do typowych kolców na liściach.

W pobliżu osoki możemy spotkać **grzybienie białe** (*Nymphaea alba*), z rodziny grzybieniowców, roślinę niezwykle dekoracyjną i objętą ochroną częściową. Najbardziej wyróżniającą cechą tego gatunku są okazałe (do 12 cm), białe i posiadające liczne płatki kwiaty. Za pomocą grubych, wydłużonych (nawet do 3 m!) kłaczki roślina ta przytwierdzona jest do mulistego dna. Kłaczka były niegdyś jądane ze względu na wysoką zawartość skrobi, a dzięki dużej zawartości garbników znajdowały zastosowanie w garbarstwie. Liście są duże (do 35 cm), pokryte woskiem, dzięki czemu nie toną, ogonki liściowe mogą mieć nawet do 1,5 m – w zależności od głębokości

Grzybienie białe

zbiornika. Te piękne rośliny zapylane są przez muchy i chrabąszcze, jednak rozmnażają się głównie wegetatywnie. Kwiaty po zamknięciu pogrążają się pod wodą. Nazwa gatunku pochodzi od słowa *Nymphaia* (łac.), które oznacza że jest to roślina należąca do nimf wodnych. W Polsce gatunek ten zanika ze względu na zanieczyszczenie akwenów, melioracje a co za tym idzie obniżenie poziomu wód gruntowych oraz zrywanie.

Wraz z grzybieniami tzw. zbiorowisko „lili wodnych” tworzy **grążel żółty** (*Nuphar luteum*), także z rodziny grzybieniowców, w Polsce chroniony. Zarówno grążel jak i grzybienie dają osłonę rybnom szczególnie w czasie tarła. Kwiaty tego gatunku są żółte, silnie pachnące, mają one do 6 cm. Nasiona otoczone są śluzowatą, wypełnioną powietrzem osłonką, dopiero gdy ona się rozpuści opadają na dno i kiełkują, jednak roślina ta rozmnaża się głównie wegetatywnie dzięki długim kłaczkom. Pływające po powierzchni liście są skórzaste, owalne i sercowato wcięte a ogonki liściowe są bardzo giętkie.

Na zabagnionych brzegach wód, torfowiskach i łąkach możemy natrafić na **bobrka trójlistkowego** (*Menyanthes trifoliata*), z rodziny bobrkowatych, roślinę objętą ochroną częściową. Jest to bylina o grubym pełzającym kłaczku, posiadająca wzniesioną łodygę (do 35 cm), kwiaty są obupłciowe, na krótkich szypułkach, białe lub różowawe, z daleka wyglądające na poszarpane, zapylane są przez trzmiele. W długą niepogodę nie rozkwita, wtedy jest samopylny. Liście są trójlistkowe (stąd nazwa). Nasiona tego gatunku mają komórki wypełnione powietrzem, przez to unoszą się na wodzie, mogą także przyczepić się do piór ptaków wodnych. Bobrek nie jest w Polsce zagrożony wyginięciem, ale traci wiele stanowisk ze względu na osuszanie terenów. Jest rośliną leczniczą.

Torfowiska i mokre łąki są także miejscem występowania **kruszczyka błotnego** (*Epipactis palustris*), z rodziny storczykowatych, gatunku chronionego. Preferuje on gleby żyzne. Jest to bylina o łodydze sztywno wzniesionej (do 60 cm), kwiaty są biało-różowe, obupłciowe zebrane w luźne grono. Zapylany jest przez pszczoły, osy i trzmiele, natomiast wegetatywnie rozmnaża się przez rozłogi. Nazwa tego storczyka pochodzi od słowa „palus”, co po łacinie oznacza bagno.

Kruszczyk błotny